

ŠAUNAMOJO GINKLO PANAUDOJIMO POLICIJOS VEIKLOJE ANALIZĖ

Viačeslav Čigrin*

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Valstybės sienos apsaugos katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas-ACP
Telefonas (8-37) 303442,
Elektroninis paštas: cigrin@mruni.eu*

Anotacija. Teisės normų privalomumui užtikrinti ne visada užtenka naudos, moralės normų, viešosios nuomonės ar įsitikinimų, todėl teisės privalomumas užtikrinamas naudojant teisės aktais reglamentuotą prievartą. Turintys atitinkamus įgaliojimus, pareigūnai įstatymų numatytais atvejais turi teisę panaudoti prievartą, kai būtina užkirsti kelią teisės pažeidimams, sulaukyti juos padariusius asmenis ir kitais atvejais saugant bei ginant asmens, visuomenės, valstybės teisėtus interesus. Be to, pareigūnai, vykdydami savo tarnybos pareigas, turi teisę ginti ir savo gyvybę bei sveikatą. Šiais tikslais įstatymas numato pareigūnų teisę turėti ir atitinkamose situacijose panaudoti šaunamąjį ginklą ir kitas fizinės ir psichinės prievartos priemones. Kadangi prievartos priemonių naudojimas visais atvejais apriboja asmens, kuriam šios priemonės taikomos, galimybę veikti pagal savo valią, asmens laisvę ribojančių priemonių naudojimas griežtai reglamentuotas įstatymo teisės normomis, paliekant pareigūnams diskrecijos teisę, kuri leidžia pasirinkti švelnesnės prievartos formą. Iš visų prievartos rūšių didžiausią pavojų asmeniui, prieš kurį naudojama prievarta, sukelia šaunamųjų ginklų naudojimas. Būtinumas panaudoti prievartą gali kilti įvairiose situacijose, pvz., jėga priverčiant asmenį įvykdyti teisėtą reikalavimą; atremiant pavojingą kėsiniimąsi; sulaukiant asmenį, padariusį teisės pažeidimą ir vengiantį sulaikymo, stabdant automobilį ir kt. Todėl policijos pareigūnams išimtiniais atvejais tenka naudoti šaunamąjį ginklą. Straipsnyje analizuojami šaunamojo ginklo panaudojimo atvejai 2012 metais.

Pagrindinės sąvokos: šaunamasis ginklas, policijos pareigūnas, šaunamojo ginklo panaudojimas.

IVADAS

Teisės normomis sureguliuavus tam tikrus visuomeninius, ekonominius, socialinius ar kitus santykius šių teisės normų saugomos vertybės arba siekiami sukurti santykiai dažniausiai nebūna besąlygiškai naudingi visiems piliečiams arba socialinėms grupėms. Todėl teisė yra ne tik elgesio taisyklė, o visuotinai privaloma elgesio taisyklė. Tačiau teisės privalomumas nėra visiškai imanentinis teisių ir pareigų vienovės požymis, nes nauda, moralės normos, viešoji nuomonė arba įsitikinimai dažniausiai nebūna pajėgūs užtikrinti teisės privalomumo visuotinumą. Tokiais atvejais teisės privalomumas užtikrinamas pasitelkiant į pagalbą valstybės prievartą¹. Turintys atitinkamus įgaliojimus pareigūnai turi teisę panaudoti prievartą, kai būtina užkirsti kelią teisės pažeidimams, sulaukyti juos

¹ Dambrauskienė G., Marcijonas A., Monkevičius E. Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004.

padariusius asmenis ir kitais atvejais, saugant bei ginant asmens, visuomenės, valstybės teisėtus interesus. Įstatymų numatytais atvejais ir tvarka pareigūnams leidžiama naudoti psichinę ar fizinę prievartą, šaunamąją ginklą bei sprogstamąsias medžiagas². Švelniausia prievartos forma yra psichinė prievarta. Ji suprantama kaip įspėjimas apie ketinimą panaudoti fizinę prievartą, šaunamąjį ginklą bei sprogstamąsias medžiagas. Psichinei prievartai taip pat prilyginamas šaunamojo ginklo demonstravimas bei įspėjamieji šūviai. Fizinė prievarta suprantama kaip bet kokio pobūdžio fizinės jėgos bei kovinių imtynių veiksmų naudojimas, specialiųjų priemonių, t.y. lazdu, antrankių, surišimo priemonių, dujų, tarnybinių šunų, transporto priverstinio stabdymo bei kitų aktyvios ir pasyvios gynybos priemonių naudojimas. Pareigūnas turi tam tikrą diskreciją pasirinkdamas naudotinos prievartos būdą, tačiau ši diskrecija pasireiškia tik švelnesnės prievartos formos pasirinkimu³. Prievarta, dėl kurios gali būti sužalojamas kūnas arba kuri gali baigtis asmens mirtimi, gali būti naudojama tik tiek, kiek to reikia tarnybinei pareigai atlikti ir tik po to, kai visos įmanomos įtikinimo ar kitos priemonės nebuvo veiksmingos⁴.

Šalyje pakankamai dažnai policijos pareigūnai susiduria su situacijomis, kai transporto priemonių vairuotojai nepaklūsta teisėtiems reikalavimams sustabdyti transporto priemonės arba pasitraukia iš eismo įvykio vietas. Dažniausiai situacija, kai transporto priemonės vairuotojas nepaklūsta teisėtam policijos pareigūno reikalavimui sustabdyti transporto priemonę, sukelia pareigūnui neigiamas emocijas, ir būtent tokiais atvejais turi pasireikšti jo tvirtas charakteris, psichologinis, teisinis ir profesinis pasirengimas. Teisės aktai, žinybinės instrukcijos numato visą eilę veiksmų, kuriuos būtina atlikti, siekiant sustabdyti nedrausmingą vairuotoją. Tai ir pranešimas visiems tuo metu patruliuojantiems policijos ekipažams apie nepaklūsusią reikalavimui sustoti transporto priemonę, galimų jos judėjimo krypčių užblokavimas, transporto priemonės persekiojimas nesukeliant pavojaus aplinkiniams, kitiems eismo dalyviams, persekiojantiems pareigūnams ir net pačiam pažeidėjui ar pažeidėjams. Tarnybinio šaunamojo ginklo panaudojimą reglamentuoja Policijos veiklos įstatymo 25 straipsnis⁵. Pirmoji jo dalis skelbia, kad policijos pareigūnas, kai kitos prievartos priemonės yra neveiksmingos, kaip išimtinę priemonę turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą.

² Lietuvos respublikos policijos veiklos įstatymas. Aktuali redakcija 2012-10-20.

³ Urmonas A. Pranevičienė B. Administracinės diskrecijos esmė ir diskrecijos kontrolės galimybės // Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: LTU. T. 32(24). 2002 m.

⁴ Linkevičiūtė I. Administracinė diskrecija ir jos vertinimas teismų praktikoje. Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: MRU. T. 5(83). 2006m.

⁵ Lietuvos respublikos policijos veiklos įstatymas. Aktuali redakcija 2012-10-20.

Trečiojoje šio straipsnio dalyje nurodoma, kad policijos pareigūnas turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš transporto priemonę ir gyvūnus. Visiškai kitaip vertintina situacija, kuomet transporto priemonės vairavimas sukelia neabejotiną pavojų aplinkinių asmenų sveikatai ar gyvybei, kitų eismo dalyvių transporto priemonėms, padidinto pavojaus statiniams ir objektams, o kitokių priemonių sustabdyti transporto priemonės nėra arba jos išnaudotos ir neduoda reikiamo rezultato, policijos pareigūnas, laikydamasis visų atsargumo priemonių, turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš tokią transporto priemonę⁶. Kai šaunamasis ginklas buvo panaudotas transporto priemonei sustabdyti, pareigūnas nedelsdamas privalo pranešti apie tokį tarnybinio ginklo panaudojimą. Nederėtų pamiršti, kad apie veikas, susijusias su rizika, kylančia panaudojant šaunamąjį ginklą, kalbama ir baudžiamajame įstatyme. BK 30 straipsnis apibrėžia profesinių pareigų vykdymą⁷. Pirmoji šio straipsnio dalis numato, kad asmuo pagal šį kodeksą neatsako už žalą, kurią padarė vykdydamas profesines pareigas, jeigu jis neviršijo įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytų įgaliojimų. Tuo atveju, kai policijos pareigūno reikalavimui sustoti nepaklūsęs transporto priemonės vairuotojas savo tolimesniais veiksmais kelia akivaizdžią grėsmę (pavojų) kitų kelių eismo dalyvių ar kitų asmenų sveikatai, gyvybei ar turtui, padidinto pavojaus statiniams ir objektams, o kitokių priemonių sustabdyti transporto priemonės nėra arba jos išnaudotos ir neduoda reikiamo rezultato, policijos pareigūno veiksmai, panaudojant tarnybinį šaunamąjį ginklą tokiai transporto priemonei sustabdyti, vertintini, kaip būtinasis reikalingumas⁸. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (aktuali 2013-08-01 redakcija) numato atsakomybę už šį pažeidimą bei tiksliai nurodo, kaip turi būti stabdoma transporto priemonė⁹.

Tyrimų tikslas – atlikti policijos pareigūnų praktinių tarnybinio šaunamojo ginklo panaudojimo 2012 kalendoriniais metais atvejų analizę.

Uždaviniai:

- Išanalizuoti šaunamojo ginklo panaudojimo tikslą ir objektą.
- Išanalizuoti tarnybinio šaunamojo ginklo panaudojimo teisėtumą.
- Išanalizuoti šaunamojo ginklo panaudojimo aplinkybės.

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Nutartis Nr. 2K–304/2004.

⁷ Lietuvos respublikos baudžiamasis kodeksas. Aktuali redakcija 2013-07-13.

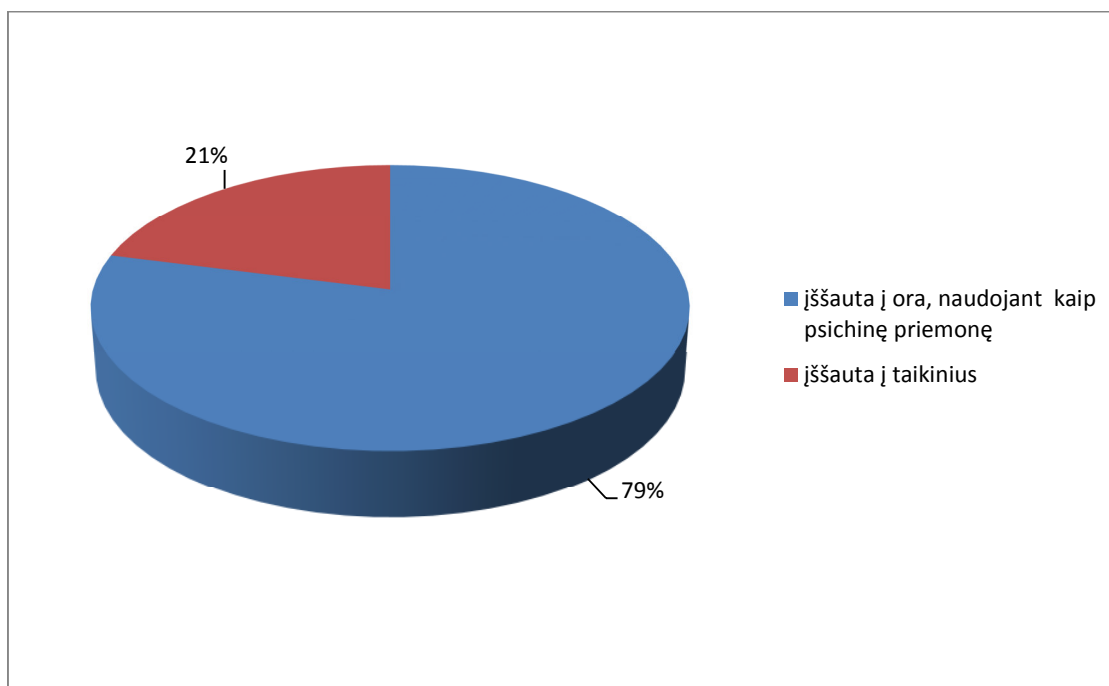
⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K–565/1999.

⁹ Lietuvos respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Aktuali redakcija 2013-08-01.

Tyrimo metodai - mokslinės literatūros ir dokumentų analizės, statistinių duomenų analizės ir lyginamasis metodai.

TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

Analizei buvo panaudota 24-os tarnybinių patikrinimų medžiaga dėl policijos pareigūnų tarnybinio ginklo panaudojimo nuo 2012 metų sausio 7 dienos iki 2012 metų gruodžio 14 dienos. Pareigūnai naudojo tarnybinių ginklų gindamiesi, priverstinai stabdydami transporto priemones, sulaikydami asmenis. Viso per metus buvo iššauti 67 šūviai, iš jų 53 šūviai atlikti į orą, naudojant kaip psichinę prievartą (79%) (1 pav.).

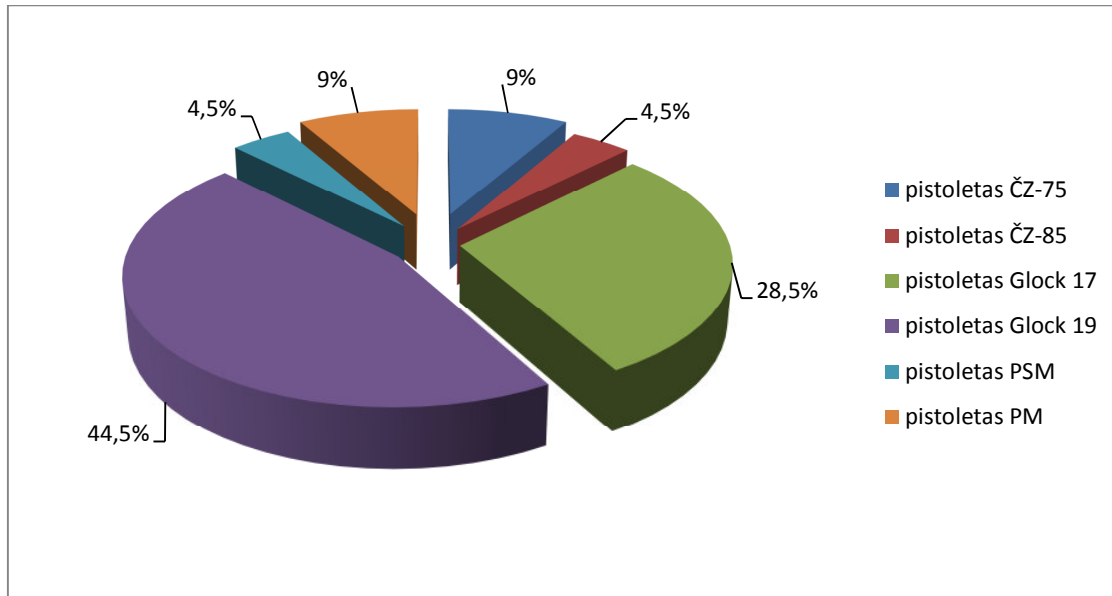

1 pav. Policijos pareigūnų šaunamojo ginklo panaudojimo paskirstymas pagal šaudymo objektą.

Matome, kad policijos pareigūnai stengėsi nepiktnaudžiauti šaunamąsiais ginklais ir pagrinde juos naudojo kaip psichinę priemonę.

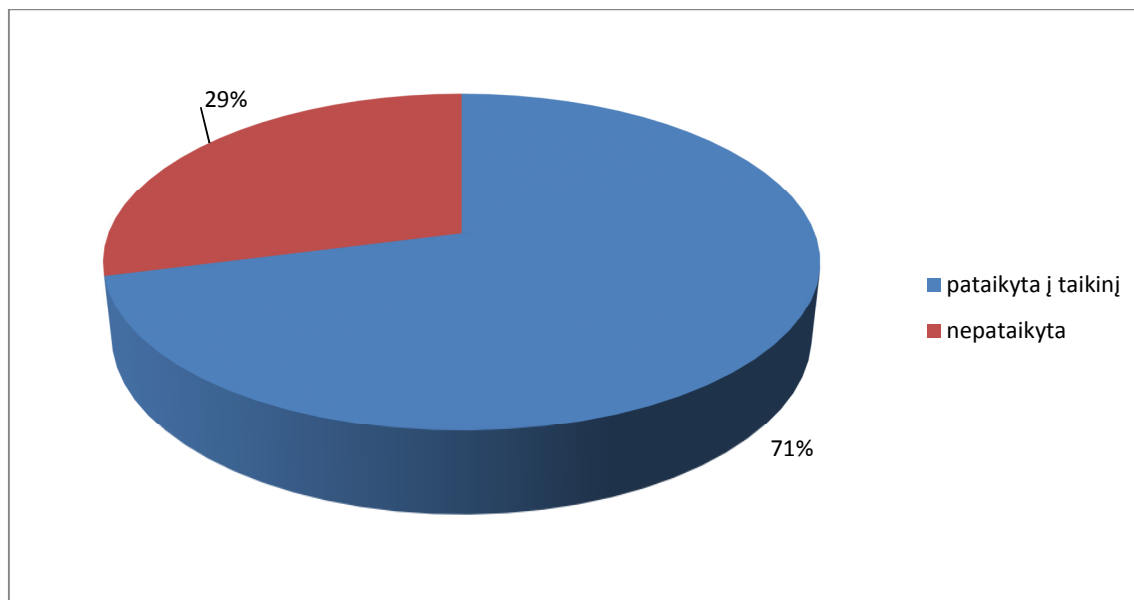
Policijos pareigūnai panaudojo tarnybinius ginklus - įvairių modelių pistoletus (2 pav.).

Policijos pareigūnai panaudojo 9 mm tarnybinius ginklus: pistoletus Glock 19 - 11 kartu (44,5%), pistoletus Glock 17 - 7 kartus (28,5%), pistoletus ČZ-75, PM - 2 kartus (po 9%), pistoletus ČZ-85, PSM - po 1 karta (4,5%).

2 pav. Policijos pareigūnų panaudotu ginklų paskirstymas pagal modelius.

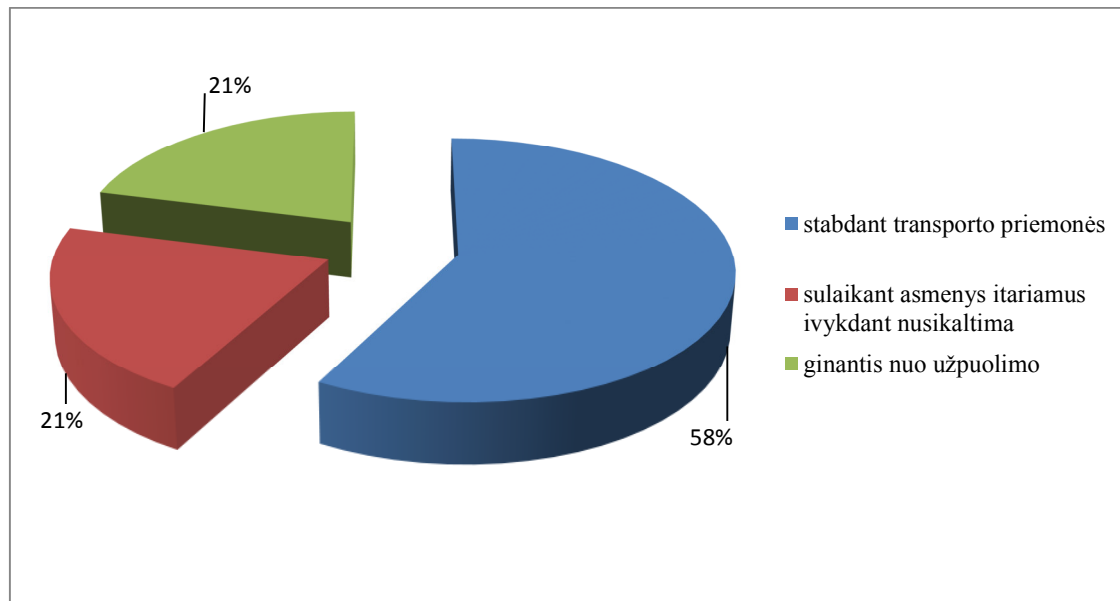
Šaudydami į taikinius (automobilių ratus, į pavojingus gyvūnus, į asmenį įtariama įvykdę nusikaltimą- apiplėšymą) policijos pareigūnai atliko 14 šūvių, pataikydami 10 kartus (71%) (3 pav.).

3 pav. Pataikytu šūviu paskirstymas.

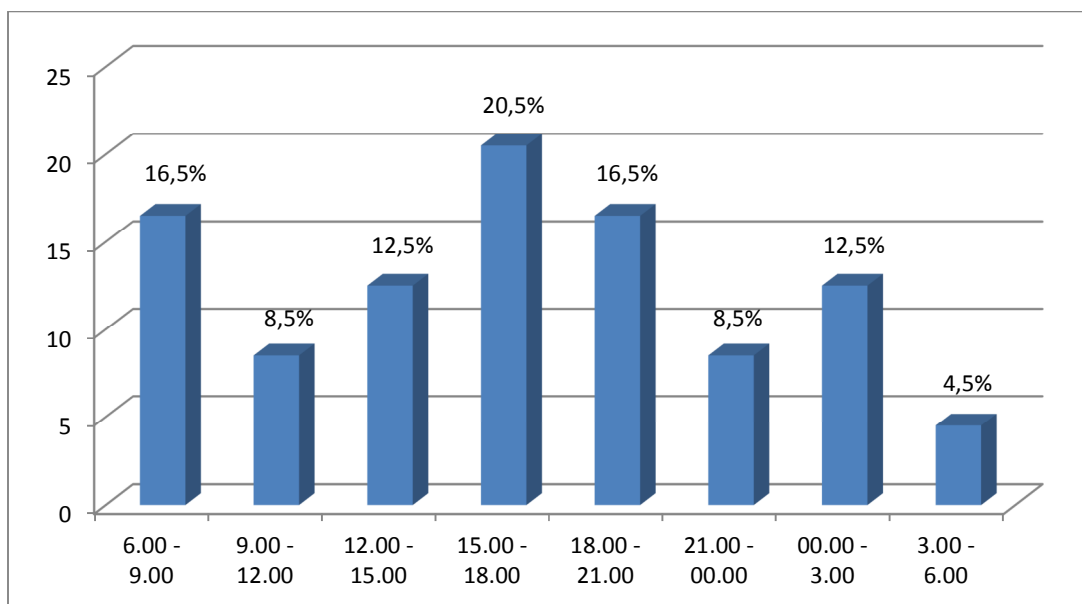
Iš pateiktų duomenų matome, kad policijos pareigūnai šaudo pakankamai taikliai (71% pataikymu), turint omenyje, kad jie šaudė į judančius taikinius (važiuojančio automobilio ratus, bėganti šunį).

Policijos pareigūnų tarnybinio ginklo tiriamuoju laikotarpiu panaudojimo priežastys pateiktos žemiau (4 pav.).

4 pav. Policijos pareigūnų tarnybinio ginklo tiriamuoju laikotarpiu panaudojimo priežastys.

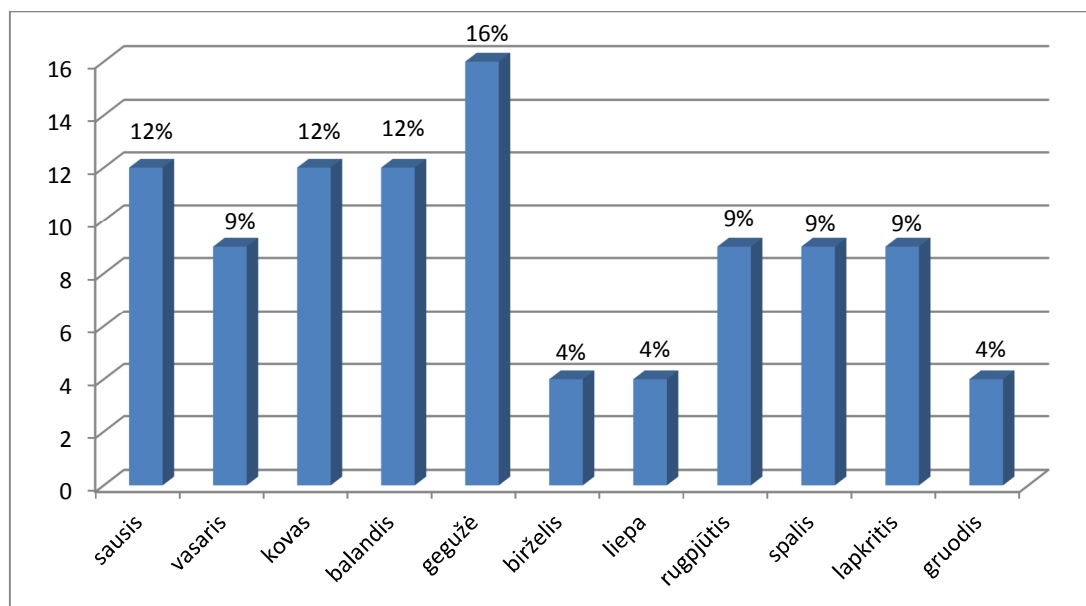
Per 2012 m. Lietuvoje užregistruota 24 ginklo panaudojimo atvejai. Duomenų analizė parodė, kad 14 kartų (58% atvejų) tarnybinis ginklas buvo panaudotas priverstinai stabdant transporto priemones (reikia atsižvelgti, jog priverstinis transporto priemonės stabdymas 2 kartus baigiasi vairuotojų pabėgimu), 5 kartus (21%) tarnybinis ginklas buvo panaudotas sulaikant asmenis, įtariamus įvykdę nusikaltimą ir 5 kartus (21%) – ginantis nuo užpuolimo (prieš gyvūnus). Kadangi sulaikant asmenis tarnybinis ginklas buvo naudojamas tik išpėjamiesiems šūviams, išskyrus viena atveji kai 3šūviai buvo atlikti į orą naudojant kaip psichinė prievarta ir vienų šūvių asmuo įtariamus įvykdę nusikaltimą- apiplėšymą buvo sužeistas į koją, akivaizdu, kad didžiausią pavojų kėlė ginklo panaudojimas priverstinai stabdant transporto priemonę. Kalbant apie tikslią ginklo panaudojimo galimybę ir tikslumą reikia įvertinti ir paros laiką, kai buvo panaudotas ginklas (5 pav.).

5 pav. Policijos pareigūnų tarnybinio ginklo tiriamuoju laikotarpiu panaudojimo paros laikas.

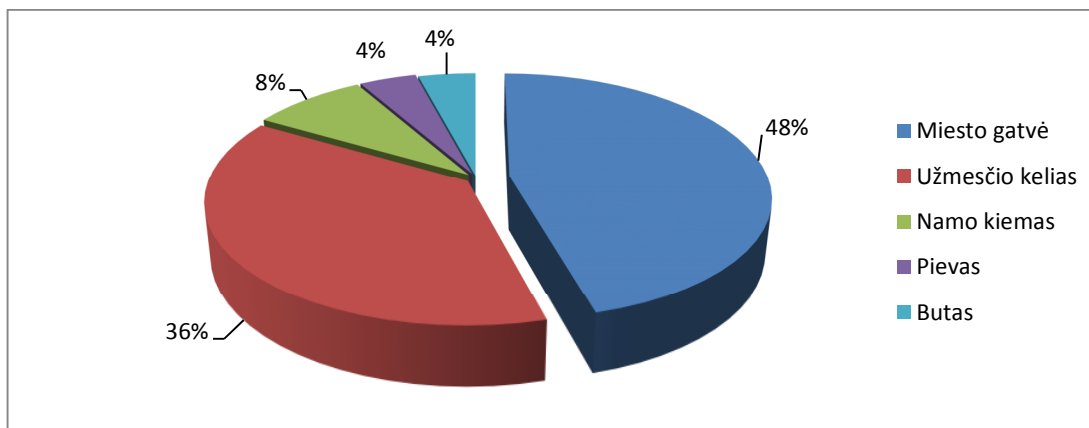
Matome, kad dauguma atveju ginklas buvo panaudotas švesios paros metu. Nuo 9.00 val. iki 21.00 val. ginklas buvo panaudotas 14 kartu (58%), nuo 21.00 val. iki 9.00 val. 10 kartu (42 %).

Ginklo panaudojimo atvejai pagal mėnesį pateiktos žemiau (6 pav.).

6 pav. Ginklo panaudojimo atvejų paskirstymas pagal mėnesį.

Kaip matome iš pateiktu duomenų daugiausiai ginklo panaudojimo atvejai buvo gegužio mėnesį - 4 (16%), sausį, kovą ir balandį ginklas buvo panaudotas po 3 kartus (12%), vasarį, rugpjūtį, spalį ir lapkritį ginklas buvo panaudotas po 2 kartus (9%), birželį, liepą ir gruodį ginklas panaudotas po 1 kartą (4%) ir rugsėjo mėnesi ginklas nebuvo panaudotas nė karto. Duomenys pagal ginklo panaudojimo vietą pateikti 7 pav.

7 pav. Ginklo paskirstymas pagal panaudojimo vietą.

Per 2012 m. Lietuvos policija panaudojo šaunamąjį ginklą miestų gatvėse 11 kartų (48%), užmiesčio kelyje 9 kartus (36%), namų kieme 2 kartus (8%) ir pievoje bei bute po 1 kartą (4%).

IŠVADOS

Apibendrinant visų pateiktų tarnybinių patikrinimų medžiaga dėl policijos pareigūnų tarnybinio ginklo panaudojimo nuo 2012 metų sausio 7 dienos iki 2012 metų gruodžio 14 dienos matome, kad visais atvejais ginklai panaudoti teisėtai. Šviesios paros metu ginklas buvo panaudotas 14 kartus (58%), tamsios paros metu 10 kartus (42%).

Lietuvos policija panaudojo šaunamąjį ginklą miestų gatvėse 11 kartus (48%), užmiesčio kelyje 9 kartus (36%), namų kieme 2 kartus (8%) ir pievoje bei bute po 1 kartą (4%).

Tarnybinis ginklas buvo panaudotas priverstinai stabdant transporto priemones (58%), sulaikant asmenis (21%), įtariamus įvykdę nusikaltimą ir ginantis nuo užpuolimo (prieš gyvūnus -21%).

Policijos pareigūnų šaudymo įgūdžiai yra aukšto lygio, nes šaudant į judančius taikinius (automobilių ratus, į pavojingus gyvūnus, į asmenį įtariama įvykdę nusikaltimą- apiplėšymą) pataikymai sudarė 71 %.

LITERATŪRA

1. Dambrauskienė G., Marcijonas A., Monkevičius E. Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004.
2. Linkevičiūtė I. Administracinė diskrecija ir jos vertinimas teismų praktikoje. Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: MRU. T. 5(83). 2006m.
3. Saulius Greičius. Prievartos naudojimo įgyvendinant valstybės sienos apsaugos tarnybos funkcijas teisinio reguliavimo aspektai. Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: MRU. T. 76(68). 2005m.
4. Urmonas A. Pranevičienė B. Administracinės diskrecijos esmė ir diskrecijos kontrolės galimybės // Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: LTU. T. 32(24). 2002 m.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Nutartis Nr. 2K–304/2004.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K–565/1999.
7. Lietuvos respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Aktuali redakcija 2013-08-01. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=453621
8. Lietuvos respublikos policijos veiklos įstatymas. Aktuali redakcija 2012-10-20. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=435630
9. Lietuvos respublikos baudžiamasis kodeksas. Aktuali redakcija 2013-07-13. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=453631

ANALYSIS OF THE USE OF A FIREARM IN POLICE ACTIVITY

Viačeslav Čigrin*

Mykolas Romeris University

Summary

In order to ensure the binding of provisions, the benefits, morality, public opinion or belief are not always enough, therefore legal binding is ensured with the help of state violence. With the appropriate authority officials have the right to use force when necessary in order to prevent violations of law, to retain them in the persons and in other cases, protecting and defending individuals, society, the State's legitimate interests. In addition, officials in the performance of their official duties, will have the right to defend your life and health. For these purposes, the law provides officials for the right to keep and, in appropriate situations, to use a firearm and other physical and psychological coercive measures. As the use of coercive measures in all cases limits the person (against whom the measure is used) to act according to his will, the personal freedom of restrictive measures is strictly regulated by the law, leaving the officers discretion, exerted only by a less coercive forms of selection. The greatest risk of violence of all the species against the person (against whom force is used), causes the use of firearms. The need to use force can arise in various situations, for example, strength, forcing a person to fulfil a legal requirement; braced dangerous attempt, apprehending a person of an offense and avoids arrest, stop the car and so on. Therefore, in exceptional cases, police officers have to use firearms. This paper analyses the use of firearms cases in 2012.

Keywords: firearm, a police officer, use of a firearm..

Viačeslav Čigrin*, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Valstybės sienos apsaugos katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: Visuomenės saugumas.

Viačeslav Čigrin* Mykolas Romeris university Faculty of Public Security lecturer Department of State Border Protection. Research interests: Public security